

Катерина Мусійчук

здобувачка II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

факультету історії, права та публічного управління

Житомирського державного університету

імені Івана Франка

(науковий курівник: доктор історичних наук, професор. Галина Стародубець)

МОЛОДЬ ШКІЛЬНОГО ВІКУ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ВОЛИНІ В ОБ'ЄКТИВІ ПОЛІТИКИ БІЛЬШОВИЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В 1920-Х РОКАХ

Анотація: В статті йдеться про особливості молодіжної політики більшовицької партії у період процесу радянзації регіону Волинь-Житомирщина в 1920-х роках.

Ключові слова: Волинь-Житомирщина, більшовики, піонери, молодь.

Kateryna Musiychuk

2nd year student of the Faculty of History, Law, and Public Administration

of Ivan Franko Zhytomyr State University

Galyna Starodubets

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Professor,

of Ivan Franko Zhytomyr State University

SCHOOL-AGE YOUTH OF NATIONAL MINORITIES IN VOLYN IN THE LENS OF THE POLICY OF THE BOLSHEVIK-SOVIET AUTHORITIES IN THE 1920S

Abstract: The article discusses the peculiarities of the Bolshevik Party's youth policy during the Sovietization of the Volyn-Zhytomyr region in the 1920s.

Keywords: Volyn-Zhytomyr region, Bolsheviks, pioneers, youth.

Актуальність проблеми. Поразка української національної революції призвела до повного підпорядкування більшовицькій адміністрації території України, у тому числі й Волині-Житомирщини. Зустрівшись із проблемою багатонаціонального складу населення у межах цього регіону, радянська влада спрямувала свої зусилля на формування політики лояльності серед місцевого соціуму. Особлива роль відводилася підростаючому поколінню як майбутньому носію комуністичних цінностей. Дослідження цього аспекту більшовицької політики набуває особливої актуальності в умовах сучасної російської агресії, оскільки методи примусового перевиховання молоді на тимчасово окупованих територіях України фактично дублюють радянські практики міжвоєнного періоду.

Історіографія проблеми. Проблеми радянської політики щодо підростаючого покоління національних меншин Волині у міжвоєнний період опосередковано торкаються у своїх працях такі вітчизняні дослідники як: Л. Гуцало [3], Т. Рафальська [6], К. Горбуров [1; 2] та ін. Як предмет окремого наукового дослідження ця тема розглядається в роботі Г.Стародубець[7]

Мета роботи – на підставі архівних документів розкрити деякі аспекти суті радянської політики щодо підростаючого покоління національних меншин Волині – Житомирщини у період радянізації регіону у 1920-х роках.

Виклад основного матеріалу. Традиційно Волинь-Житомирщина характеризувалася присутністю серед місцевого населення низки іноетнічних елементів. За словами, В. Надольської «порубіжне розміщення регіону визначало характер і спрямованість міграційних процесів різних етнічних компонент, а міграційні рухи та багатоплановість етнокультурного розвитку призвели до формування там особливої структури населення в мовному, конфесійному та етнічному плані» [5]. Це призводило до того, що будь-які зміни офіційної політики пануючої влади мали значний вплив не лише на українське населення, а й на представників національних меншин регіону.

Розгорнута більшовиками в середині 1920-х років політика коренізації мала на меті заручитися підтримкою радянської влади з боку представників різних національностей. В рамках реалізації цієї політики комуністи взялися за створення національних сілрад, а згодом й національних районів. До прикладу, на Житомирщині у 1928 році було утворено Мархлевський (Довбиський) польський національний район, а у квітні 1930 року Пулинський німецький район [6, с. 102].

Окрема увага приділялася організації системи освіти в національних регіонах. Фактично організація шкільництва збігалася з системою народної освіти України. Для сільських дітей діяла чотирирічна школа (що була молодшим концентром утвердженої на той час семирічної), навчання в ній здійснювалося рідною мовою, а старша – утворювалася у містах та райцентрах [3, с. 122].

Надзвичайно важливе місце в освітній системі національних регіонів відводилося ідеологічному вихованню підростаючого покоління. У 1920-х роках набуває поширення піонерський рух, безпосереднім куратором якого виступав комсомол. За підрахунками Л. Гуцало «станом на 1 жовтня 1925 р. у Волинській окрузі нараховувався 181 піонерській загін, з яких 114 загонів розташовувалися у селах. У їх складі було 8135 піонерів, серед яких були росіяни, німці, євреї та поляки» [3, с. 124].

Створенню піонерських організацій в школах надавалося надзвичайно важливе значення. Ця дитяча організація мала стати промоутером більшовицької політики в дитячому середовищі. Тому процес її створення та зміст і форми діяльності перебували на постійному контролі з боку КП(б)У, яка курувала ним через ЛКСМ України. Однак, проблема полягала у тому, що в означений нами період молодь нацменшин (польська, німецька, єврейська), в тому числі – й діти шкільного віку досить скептично ставилася до ідеї вступу до лав комсомолу чи піонерів. Тому розширення мережі цих організації більшовиками розглядалося як одне з найважливіших завдань порядку денного.

В рамках політики коренізації робота з дітьми представників польської, німецької та єврейської національностей вимагала застосування дещо відмінних підходів від традиційних. Однією з найбільших проблем була відсутність «керівників для нацмензагонів, особливо польських та німецьких, чому й мається значна кількість ватажків чужих національностей, які зовсім не

знайомі з мовою та традиціями дітей, з якими вони працюють» [4, арк.2]. З метою її вирішення влада організовувала підготовку таких фахівців із середовища студентської молоді та членів комсомолу через мережу курсів. Важливою умовою залучення їх до роботи з піонерами було знання мови національних меншин, оскільки одну «з причин повільного росту комсомольських та піонерських лав влада бачила у слабкому використанні національних мов як в освітній сфері, так і в культурно-політико-просвітницькій роботі» [7, с. 86]. Загалом у період коренізації мовне питання стояло дуже гостро, бо, на думку представників влади, ведення пропаганди рідною для дітей мовою сприятиме глибшому і швидшому засвоєнню ними ідеологічних гасел і кліше на кшталт – «радянська влада дбає про дітей», «комуністична партія більшовиків веде народ у світле майбутнє» тощо.

У період радянізації одним іншим важливим напрямком роботи серед школярів була антирелігійна пропаганда. В офіційних партійних документах (звітах, резолюціях) наголошується на значному впливі польських ксьондзів, єврейських, німецьких священнослужителів та родинного виховання на збереження релігійних вірувань у дітей. Ставилося завдання релігійним святам різних конфесій «протиставити революційні свята», «природничою та масово-виховною роботою впливові священників та консервативних родин піонерів, звертаючи увагу на розгортання суспільно-корисної праці серед піонерів нацменшин» [4, арк.3]. Партійні куратори не безпідставно звинувачували місцевих активістів у «слабкому використанні різних форм роботи. Пропонувалося посилити увагу до сільських дітей через проведення бесід, організацію піонерських загонів» [4, арк.2]

Згортання політики коренізації суттєво змінило ставлення радянської влади до національних меншин. Кампанія із пошуків та вилучення «нелояльного елементу» не оминула й у тому числі учнівство. На початку 1930х років влада усе частіше застосовує методи тиску на молодь та дітей з метою посилення контролю над процесом їх виховання.

Висновки. Таким чином, радянська політика щодо підростаючого покоління національних меншин Волині базувалася на використанні етнічного чинника задля посилення свого впливу в регіоні. Початкове створення національних районів та шкіл було не формою підтримки самобутності, а засобом ідеологічної обробки підростаючого покоління, що з часом переросло у репресії щодо незгідних з офіційною політикою радянської влади. Серед важливих завдань в роботі з молоддю варто виокремити: розширення мережі комсомольських та піонерських організацій, ведення антирелігійної пропаганди та виховання в дусі вірності комуністичній партії більшовиків.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Горбуров К. «Мархлевщина наша радянська»: до історії польського національного району УСРР 1925-1935 років. 2015. С. 352-384.

2. Горбуров К. З історії українсько-польського прикордоння міжвоєнної доби ХХ ст. : Мархлевський національний район УСРР 1925-1935 рр. *Регіональна історія України. Збірник наукових статей*. 2015. Вип. 9. С. 119-140.
3. Гуцало Л. Стан освіти національних районів Волині в період коренізації. *Матеріали IV Волинської міжнародної історико- краєзнавчої конференції, присвяченої 10-річчю заснування історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2011. С. 122-124.
4. Державний архів Житомирської області, ф.п-94, оп.1, спр.710
5. Надольська В. В. Волинь як поліетнічний регіон. *Німці в історії Волині = Deutsche in der Geschichte Wolhyniens : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 1-2 жовт. 2015 р.* Луцьк . URL:: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9746/3/22376.pdf>
6. Рафальська Т. Національні меншини Житомирщини в ХХ столітті: від «коренізації» до «великого терору». *Наукові записки*. 2007. Вип. 33. С. 89-102.
7. Стародубець Г. Молоде покоління національних меншин України в об'єктиві молодіжної політики більшовицько-радянської влади (друга половина 1920-х – початок 1930-х років). *Етнічна історія народів Європи*. 2026, вип. 78, С.84-93